

Specialist (hoog)begaafdheid Jaap Verouden:
'Als je kinderen meer autonomie geeft, nemen ze meer verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces.'

Day a Week School voor (hoog)begaafden:
voorbeeld voor alle leerlingen

Ruimte krijgen om te leren

'Binnen het onderwijs aan (hoog)begaafden gebeuren veel goede dingen. Dat zie ik in de praktijk gebeuren en merk ik tijdens congressen en landelijke bijeenkomsten. Maar heel vaak denk ik en hoor ik ook van anderen: deze aanpak zou eigenlijk goed zijn voor *alle* kinderen.' Jaap Verouden is onderwijsadviseur bij het ABC in Amsterdam en zit in de projectleiding van Day a Week School. Als specialist (hoog)begaafdheid houdt hij in 7 *statements* een warm pleidooi voor beter onderwijs aan alle basisschoolleerlingen.

‘Wellicht is de aanpak die momenteel bij (hoog)begaafde kinderen plaatsvindt niet voor ieder individueel kind volledig geschikt, maar een veel grotere groep zou er van kunnen profiteren, daar ben ik van overtuigd.' Volgens Verouden gaat het dan over de lesinhouden, de didactische werkvormen en bijvoorbeeld de open en coachende houding van de leerkracht. 'Bij Day a Week School worden kinderen met succes op een andere manier benaderd en beoordeeld. Zowel de leerkrachten als de leerlingen hebben veel meer autonomie en nemen daardoor ook meer verantwoordelijkheid voor hun eigen leerproces.'

1. HET AANLEREN VAN HOGERE ORDE DENKVAARDIGHEDEN ZOU VOOR ALLE KINDEREN EEN VERRIJKING ZIJN

'Zoals in veel plusklassen baseren wij ons lesmateriaal ook grotendeels op de drie hogere orde denkvaardigheden uit de taxonomie van Benjamin Bloom, waarbij hij denkvaardigheden indeelt in zes niveaus. De drie lagere orde denkvaardigheden (onthouden, begrijpen en toepassen van de informatie) vormen de basis. De drie hogere orde denkvaardigheden (analyseren, eva-

lueren en uiteindelijk creëren) zijn hierop het vervolg. In het reguliere onderwijs komen vooral de lagere orde denkvaardigheden aan bod. Ik denk dat zeker 90 procent van de tijd aan het eerste niveau besteed wordt. Toch is de roep groot om ook de reguliere leerlingen veel meer de gelegenheid te geven zich in de stof te verdiepen. Door dieper op de inhoud in te gaan, ontstaat meer inzicht en creëer je meer begrip. Het mooie van opdrachten binnen het hogere denken is dat het in principe open opdrachten zijn, waardoor je automatisch differentieert. Een kind komt zover als het kan. Je werkt niet toe naar een vast antwoord (goed of fout), zeg maar het eindproduct, maar stimuleert vooral het proces en het divergente denken.'

2. LEERKRACHTEN MOETEN HUN LEERLINGEN EN METHODES MEER LOS DURVEN LATEN

'In de praktijk merk ik dat veel leerkrachten het moeilijk vinden om de methodes die ze al jaren gebruiken los te laten. Ze voelen een bepaalde druk dat ze moeten 'leveren'. Vaak hebben ze het gevoel daarop door het bestuur, de inspectie en misschien ook de ouders afge-rekend te worden. Maar dan nemen we wel voetstoots aan dat deze methode de meest efficiënte is en de beste resultaten oplevert en dat blijkt vaak niet zo te zijn. Als er bij de gehele groep een groter beroep gedaan zou worden op de creatieve en analytische vermogens, dan zul je zien dat bij veel kinderen de opbrengsten ook toenemen. Uiteindelijk zal dit de ontwikkeling van deze kinderen sterk ten goede komen. Maar dat impliceert dat de directie de leerkrachten wel het vertrouwen én de ruimte geeft om dit te realiseren. De einddoelen waar de methoden naartoe werken, zijn ook op andere manieren en met behulp van andere middelen te bereiken. Groeiend inzicht van directie en de leerkrachten zelf dat deze einddoelen ook bereikt kunnen worden met behulp van andersoortige activiteiten zal het vertrouwen hierin uiteindelijk doen toenemen.'

3. NIET HET ANTWOORD, MAAR DE ROUTE ER NAARTOE (HET DENKPROCES) MOET CENTRAAL STAAN

'De visie op leren binnen ons onderwijssysteem is van oudsher vrij zwart-wit. Een antwoord is goed of fout. Dat leren we de kinderen – en ook veel leerkrachten

denken nog op die manier. Kinderen schrijven zelden op hoe ze tot een antwoord zijn gekomen, want daar wordt verder weinig aandacht aan besteed. Op de Day a Week School zijn we juist veel meer bezig met het denkproces. Het is voor ons belangrijker hoe een leerling aan het antwoord gekomen is, in plaats van wát het antwoord uiteindelijk is. We selecteren de kinderen voor het project met behulp van een zelf ontwikkelde identificatiemethodiek. Hierbij maken wij onder andere gebruik van specifieke opdrachten, die we de Hersenkrakers hebben genoemd. Bij het aanbieden van deze hersenkrakers hameren we erop dat de leerlingen hun uitwerkingen opschrijven en uitleggen of dat ze bijvoorbeeld uittekenen hoe ze denken. Ook observeren we hen intensief als ze ermee aan de slag gaan. Sommige kinderen geven erg snel op, andere bijten zich er juist helemaal in vast. We kijken op zo'n moment naar de motivatie, maar ook naar de vaardigheden en strategieën die de leerlingen laten zien en we besteden minder aandacht aan of het antwoord goed of fout is. We maken regelmatig mee dat er hierdoor bepaalde leerlingen komen bovendrijven die in eerste instantie helemaal niet waren opgevallen bij de leerkracht. Natuurlijk is de (vak)inhoud ook belangrijk en geeft een goed antwoord vaak aan dat de leerling de opdracht goed begrepen heeft, maar ik zie lesinhoud meer als een middel om tot het doel te komen dan als het doel op zich. Deze kijk op onderwijs krijgt steeds meer bijval. Veel leerkrachten zijn ervan doordrongen dat leren leren, leren plannen, doorzetten en samenwerken voor alle leerlingen belangrijke voorwaarden zijn om structureel vooruit te komen en goed te worden voorbereid op de steeds complexer wordende maatschappij.'

4. DE ONTWIKKELING VAN EEN 'GROEI MINDSET' IS EEN VOORWAARDE VOOR EEN OPTIMALE ONTWIKKELING.

Van (hoog)begaafde kinderen wordt vaak gezegd dat ze niet gewend zijn fouten te maken. Daarnaast leggen zij de lat hoog voor henzelf en voor anderen. Hierdoor

lopen zij het risico dat zij moeilijkere opdrachten steeds meer uit de weg gaan, omdat zij daarbij het risico lopen om te falen. Zij willen laten zien dat zij de stof beheersen, omdat ze daarmee bewijzen dat ze slim zijn. Deze houding, die 'vaste mindset' wordt genoemd, belemmert hun groei en ontwikkeling. Zodoende wordt er binnen het (hoog)begaafdenonderwijs hard gewerkt om de kinderen meer een 'groei mindset' te laten ontwikkelen, waarbij zij de overtuiging krijgen dat je van fouten maken leert en dat het jezelf uiteindelijk goede komt als je uitdagingen aan blijft gaan. Dit gebeurt in eerste instantie door een juiste houding en manier van communiceren van de leerkracht naar de leerlingen. Ook zorgt de aandacht voor 'leren leren' ervoor dat het risicomijdend gedrag bij de leerlingen verkleind wordt. Daarnaast zijn er inmiddels specifieke methodes ontwikkeld om gestructureerd aan mindset te werken. Deze kennis over en aandacht voor mindset zou ook binnen de reguliere klassen zijn vruchten kunnen afwerpen, omdat er zeker meer leerlingen zijn die risicomijdend en faalangstig gedrag laten zien.'

5. BINNEN HET (HOOG)BEGAAFDENONDERWIJS IS MEN BEWUSTER BEZIG MET ZELFSTUREND LEREN.

'Binnen Day a Week School geven wij van bovenaf onze leerkrachten veel eigen verantwoordelijkheid, vertrouwen en autonomie. Zij vertalen deze houding vervolgens door in hoe zij met hun leerlingen omgaan. Autonomie en zelfsturend leren staat centraal. Tegenwoordig zeggen we dan dat je de leerling de verantwoordelijkheid geeft over zijn eigen leerproces. In het (hoog)begaafdenonderwijs is dat al behoorlijk doordrongen. Hoe moet iets aangepakt worden? In welke stappen? Welk doel of welke doelen moeten bereikt worden? En als ze de doelen niet gehaald hebben, waar ligt het aan? Prachtig natuurlijk. Welke leerkracht zou dat niet willen? Bij Day a Week School maken we hierbij onder andere gebruik van het TASC-model (Thinking Actively in a Social Context), waarbij je stapsgewijs

De kinderen beoordelen zichzelf jaarlijks op deze lijst met doelen en vaardigheden. Daarnaast worden zij ook door de leerkracht hierop beoordeeld en gaan zij met elkaar daarover in gesprek. Ook kiezen de kinderen meerdere keren per jaar, in samenspraak met hun ouders, een paar persoonlijke leerdoelen waaraan zij de daaropvolgende periode willen gaan werken. Bij de persoonlijke leerdoelen moeten de kinderen de volgende vragen beantwoorden:

- Hoe ga ik hier zelf aan werken?
- Hoe kan mijn leerkracht mij daarbij helpen?
- Hoe kunnen mijn ouders mij hierbij helpen?

toewerkt naar een eindproduct en dat presenteert aan de groep. Gewoon heel gestructureerd werken dus. Eerst ga je nadenken over wat je al weet over het onderwerp, daarna over welke doelen je wilt bereiken. Hoe kom je aan de informatie en hoe ga je het presenteren? Vervolgens word je je bewust van wat je geleerd hebt, wat je nog gemist hebt en hoe je het de volgende keer anders zou doen. In het begin moeten de leerlingen hier zeker aan wennen, maar als ze goed zijn ingewerkt kunnen ze zelfstandig aan de slag. (Hoog)begaafde leerlingen hebben over het algemeen een grotere behoefte aan autonomie dan andere leerlingen, maar ik denk dat alle leerlingen hier baat bij hebben. Passief leren wordt actief leren. Zaken worden niet meer zomaar aange-reikt, maar de leerlingen moeten er actief naar op zoek. Iets wat je zelf doet en bereikt, geeft meer voldoening. Extrinsic motivatie wordt intrinsic motivatie.

Ook bieden we de lesthema's top-down aan, waarbij de leerlingen op een explorerende en experimenteerende wijze tot leren komen. Eerst worden de einddoelen helder geformuleerd, daarna moet de route ernaar toe gevonden worden. Laten we zeggen dat we een huis willen bouwen. Als je alle bouwstenen krijgt aangereikt, is het natuurlijk veel minder spannend en leerzaam dan wanneer je het huis zelf mag ontwerpen en bouwen. Dat is weliswaar moeilijker, maar daardoor ook veel uitdagender. Dat geldt voor de architect en de constructietekenaar, maar ook voor de loodgieter. Ieder moet op zijn eigen niveau en binnen zijn eigen kunnen de ruimte krijgen om zich vrij te ontplooien. Reguliere methodes geven kinderen daar doorgaans te weinig ruimte voor.'

6. HET WERKEN MET PERSOONLIJKE LEERDOELEN ZOU VOOR ALLE LEERLINGEN GOED ZIJN

'Bij Day a Week School hebben we, zoals iedereen dat doet, de doelen van ons onderwijs omschreven. Niets nieuws onder de zon. Maar bij ons zijn deze doelen volledig procesgericht. Voorbeelden van deze doelen zijn: beter leren doorzetten als iets niet direct lukt; volgens een bepaald stappenplan werken aan een project; meer gebruik maken van elkaars kwaliteiten tijdens een samenwerkingsopdracht.' Naast dat de leerkracht de leerling daarop beoordeelt, beoordeelt de leerling ook zichzelf. Uit die beoordelingen formuleert de leerling samen met zijn ouders enkele persoonlijke leerdoelen waaraan hij de daaropvolgende periode wil gaan werken. Op welke punten kunnen nog stapjes of sprongen voorwaarts gemaakt worden? Daarnaast omschrijft de leerling hoe hij hieraan gaat werken en hoe zijn leerkracht en ouders hem hierbij kunnen ondersteunen.

7. EEN CIJFER ZEGT NIETS OVER HET LEERRENDEMENT. PERSOONLIJKE MONITORING WEL.

'Dat is echt makkelijker gezegd dan gedaan. We willen graag weten en meten in het onderwijs. We willen ook vooral vergelijken met andere kinderen. Daar hebben we onder andere de Citotoets voor in het leven geroe-

pen. Maar dat zegt eigenlijk niet veel over het leerrendement van dat unieke kind. Het zegt al helemaal niets over bijvoorbeeld motivatie, leerplezier, vaardigheden en creativiteit. Stel dat een kind heel goed is en altijd goed presteert, wat zeggen goede cijfers dan eigenlijk nog? Dat geeft weinig tot geen informatie over de ontwikkeling van dat kind en de toegevoegde waarde van het onderwijs dat hij geniet. Bij Day a Week School kijken we naar de totale ontwikkeling van het kind. Kortom, de gangbare leerlingvolgsystemen zouden leerlingen op een breder scala moeten monitoren. De basis is er, nu de invulling nog. Met die bredere en meer persoonlijke monitoring wordt het kind centraal gezet en krijgen alle leerlingen de mogelijkheid om volledig tot bloei te komen.'

DAY A WEEK SCHOOL

Day a Week School Amsterdam biedt onderwijs aan cognitief talentvolle leerlingen die uitblinken qua leerprestaties en denkstrategieën en behoefte hebben aan meer uitdaging dan dat het reguliere onderwijs hen kan bieden. De leerlingen komen één dag per week bijeen met ontwikkelingsgelijken van verschillende scholen. Het lesmateriaal is vooral gericht op wiskunde en wetenschap, taal, filosofie en denkstrategieën. Hiernaast wordt aandacht geschonken aan de ontwikkeling van studievoordigheden en zijn er activiteiten om de sociale vaardigheden en persoonlijke reflectie te versterken. De leerlingen worden via een speciale procedure geïdentificeerd, waarbij het IQ niet richtinggevend is. Inmiddels maken 94 Amsterdamse basisscholen, verdeeld over 8 schoolbesturen, van de diensten gebruik.

DAY A WEEK SCHOOL

Doelstellingen, vaardigheden en persoonlijke leerdoelen binnen Day a Week School zijn:

- Ik zet door als iets moeilijk is of niet direct lukt
- Ik maak een plan hoe ik een opdracht ga aanpakken
- Ik verzamel geschikte informatie op verschillende manieren
- Ik presenteer de resultaten van mijn werk aan anderen op een duidelijke manier
- Ik zet ideeën om in praktische oplossingen
- Ik onderbouw mijn mening met argumenten
- Ik ben trots op mijzelf
- Ik ga goed om met kritiek en tegenslag
- Ik kan een ander kind tips geven waar hij/zij iets aan heeft
- Ik luister goed naar de ideeën van anderen

Jaap Verouden, Onderwijsadviseur en specialist (hoog)begaafdheid en kwaliteitsmanager Day a Week School.

Voor meer informatie: jverouden@hetabc.nl, website: www.dayaweekschool.nl, twitter: @Hoogbegaafd_ABC en @Dayaweekschool